

I. etapa archeologického průzkumu NKP Špilberk

DANA CEJNKOVÁ-IRENA LOSKOTOVÁ

Archeologický průzkum NKP Špilberku byl zahájen v souvislosti s celkovou rekonstrukcí hradu v prosinci 1984. Úkolem tohoto průzkumu je revize dosud známých poznatků o gotické podobě hradu a pokus o získání případných nových informací.

Vlastní práce započaly vyklízením prostor I. patra východního traktu hradu. Současné členění interiéru těchto prostor je výsledkem četných přestaveb, které probíhaly během celého trvání hradu. Poslední přestavba, která výrazně změnila podobu I. patra proběhla na počátku 2. světové války.

Po odstranění svrchního betonového koberce byly postupně odklizeny navážky, pocházející s největší pravděpodobností z poslední přestavby ve 40. letech. Jednalo se o velmi různorodou stavební suť, obsahující zlomky cihel, lomový kámen, zlomky kamenických článků, zbytky malt a písek. Zlomky keramiky, náhodně přimíšené do této stavební suti jsou v druhotném uložení. Po vyvezení suti a obnažení částí gotických zdí I. patra a kleneb přízemních místností je možné částečně prokázat původní členění této části I. patra na:

1. gotickou čtyřbokou věž,
2. prostor nad průjezdem,
3. prostor velkého sálu (kaple?),
4. místnost za tímto velkým sálem.

ad 1. Hranolová věž zhruba čtvercového půdorysu má v současné době zachováno zdivo v původní mocnosti do úrovně I. patra. Zdivo je ubouráno do přibližně stejné výšky a na jeho vnější obvod je přistavěno zdivo I. a II. patra. Do vnitřního prostoru obvodové zdi věže je vezděna křížová cihelná klenba přízemní místnosti. Obvodové zdivo věže je vyzděno na vnější i vnitřní straně z hrubě opracovaných kamenů, kladených do nepravidelných řad a spojovaných silně hlinítopísčitou maltou. Vnitřek 340 cm mocné zdi tvoří drobnější lomové kameny prolévané maltou stejné kvality. Průzkumem byla zachycena neúplná západní polovina věže, část vnitřního SV rohu a část vnějšího zdiva jižní strany.

ad 2. Prostor nad průjezdem je vymezen jižní stěnou čtvercové věže a severní stěnou přízemního sálu. V úrovni I. patra byl předělen kamennou příčkou, plynule navazující na vnější zeď gotického hradu. V současné době je prostor vyplněn valenou cihelnou klenbou, tvořící strop průjezdu. Výzkumem bylo zjištěno, že toto zaklenutí nesouvisí s nejstarší gotickou částí hradu. V obou gotických zdech, které prostor mezi věží a gotickým sálem vymezují, byly nalezeny těsně nad patou valené klenby jednoduché kamenné konzoly, které původně nesly plochý trámový strop. V konzole zazděné v západní stěně byla zachována část tohoto nosného trámu.

Na východní stěnu této malé obdélníkové místnosti navázal menší prostor, jehož podobu zatím nelze přesně zjistit. Byl zde zachycen klenutý gotický pas vyzděný z drobných gotických cihel ve vzdálenosti 115 cm od vnější zdi hradu.

Později, při celkové přestavbě průjezdu, byla pod něj vyzděna valená klenba. V době původní funkce pasu byl mezi ním a vnější zdí hradu volný prostor, pře-
pažený dřevěným trámem. Celá tato část měla zřejmě souvislost se zajištěním
ochrany vchodu do hradu.

ad 3. Prostor velkého sálu byl zhruba totožný s půdorysem gotického sálu v pří-
zemí. Jeho východní stěnu tvoří vnější zeď gotického hradu, na severní straně je
oddělen masivní zdí od místnosti nad průjezdem. Západní, dvorní strana byla
částečně ubourána, ale jsou v ní dosud uchovány některé původně uložené stavební
články (portál). Jižní stěna byla při některé z velmi raných přestaveb ubourána
a zachoval se z ní pouze kamenný pas, vyzděný z šikmo kladených úzkých ka-
menů, postavených kolmo na klenbu a propojených silnou vrstvou malty.

ad 4. Na jižní stěnu velkého sálu navazuje menší obdélníková prostora, silně
narušená pozdějšími přestavbami. Půdorys této místnosti se kryje s půdorysem
dvou klenutých polí nad schody přízemního sálu. Východní stranu tvoří zeď hradu,
ve které bylo zjištěno gotické okénko se dvěma sedátky. Jižní kamenná stěna je
dnes zachována pouze v JV rohu, kde byly zjištěny pozůstatky původní vnitřní
omítky navazující na část dvouvrstevné lité maltové podlahy.

Zkoumaná část I. patra původního gotického traktu hradu je silně pozname-
naná četnými pozdějšími přestavbami. Tato nepříznivá situace způsobila, že v pů-
vodním stavu zůstaly pouze zbytky zdí. Vnitřní prostory jsou zcela zničeny. Proto
nebylo možno zatím vyřešit otázku původní funkce jednotlivých místností, jejich
vzájemné propojení a komunikační systém. Na základě porovnání úrovní podlah
je možno uvažovat o nejméně dvou gotických stavebních fázích tohoto křídla
hradů. S definitivním řešením této otázky bude nutno počkat do dokončení prů-
zkumu stavebních článků a zdí hradu.

Další část archeologického průzkumu proběhla v tomto roce pod podlahou
chodby severního tzv. haličského traktu hradu. Tento prostor představuje vlastně
část parkánu původního gotického hradu. Při výzkumu byla zachycena vnější zeď
hradů, zachovaná do výšky asi 3,5 m, silně narušená pozdějšími, hlavně barokními
přestavbami. U paty gotické zdi byla objevena část kamenného kanálku, který
vedl přes parkán a ústil zřejmě do příkopu. Ústí kanálku tvoří velká kamenná
deska šikmo položená, nad níž se ve vzdálenosti 90–95 cm od vnější zdi hradu
kleně nízká kamenná klenba. Dno kanálku je zatesáno do skály.

Archeologický průzkum NKP Špilberku je zatím na začátku. Teprve po jeho
dokončení, po vyhodnocení všech nálezů, stavebních prvků a srovnáním se zacho-
vaným plánovým materiálem bude možno říci, zda se podaří vyjasnit beze zbytku
původní gotickou podobu hradu.

Zusammenfassung

Die erste Etappe der archäologischen Rekognoszierung des nationalen Kulturdenkmals Spielberg

Die archäologische Rekognoszierung des nationalen Kulturdenkmals Spielberg in Brno wurde
im Zusammenhang mit der Gesamtrekonstruktion der Burg im Dezember 1984 eingeleitet. Aufgabe
dieser Rekognoszierung war die Revision der bisher bekannten Daten über die gotische Gestalt der
Burg und der Versuch, neue Informationen zu gewinnen. Die eigentliche Arbeit begann mit der
Räumung des ersten Stockwerks des östlichen Burgtraktes. Nach Entfernung des Schutts und Ent-
blößung von Teilen der gotischen Mauern des ersten Stockwerks und der Deckenwölbungen der
Erdgeschoßräume ist es möglich, die ursprüngliche Angliederung dieses Teils der ersten Stockwerks
an einen gotischen viereckigen Turm, den Raum über der Durchfahrt, den Raum des großen
Saales und das Zimmer hinter diesem Saal nachzuweisen. Angesichts der häufigen Umbauten, die

diesen Raum betrafen, kann man heute über die ursprüngliche Funktion der einzelnen Räumlichkeiten, ihre gegenseitige Verflechtung und das Kommunikationssystem nichts endgültiges sagen. Im Blick auf die Unterschiede des Fußbodenniveaus lassen sich mindestens zwei gotische Bauphasen dieses Burgflügels in Betracht ziehen; man wird jedoch mit der endgültigen Beantwortung dieser Fragen bis zur Beendigung der Rekognoszierung der Bauglieder und Mauern der Burg warten müssen. Ein weiterer Teil der archäologischen Rekognoszierung verlief in diesem Jahr unter dem Fußboden des Gangs im nördlichen sogenannten Galizischen Burgflügels. Dieser Teil stellt eigentlich einen Burggrabenabschnitt der ursprünglichen gotischen Burg vor. Bei der Untersuchung wurde die Außenmauer der Burg und ein Teil des kleinen steinernen Kanals erfaßt, der über die Burgschanze führte und offenbar im Graben mündete. Die archäologische Rekognoszierung des nationalen Kulturdenkmals Spielberg wird auch im kommenden Jahr fortfahren.

